

Només nosaltres, els guardians del misteri, serem infeliços

de TONY KUSHNER

Traducció de Marta Marín

«A l'acabament de la conferència de premsa concedida per George W. Bush després de la victòria republicana al Congrés del mes passat, un periodista va preguntar-li al president quin regal havia fet a la seva esposa pel seu 25è aniversari de noces, celebrat el 5 de novembre a la Casa Blanca. George Bush, que en aquell moment estava fora de càmera, va respondre amb una lasciva picada d'ullet, la qual cosa va ocasionar les riallades dels periodistes, que no van tenir cap problema a entendre el que volia dir el president.»

Elisabeth BUMILLER

New York Times Book Review, 1 de desembre de 2002

(Tres nens en pijama i barnús estan asseguts en unes cadires petites disposades en una impecable filera. Darrere d'ells, un ÀNGEL a peu dret. Davant de tot el grup, encarant-los, hi ha disposada una còmoda butaca, buida. Il·luminació bonica. L'ÀNGEL és, i ho serà durant tota l'obra, extremadament amable i ben educat.)

ÀNGEL: Nens, feu el favor d'aixecar-vos i donar una calorosa benvinguda a la nostra distingida visita, la primera dama dels Estats Units d'Amèrica, la senyora Laura Welch Bush.

(Els nens s'aixequen, agiten els braços d'allò més entusiasmats, obren les boques per victorejar-la. L'únic so que emeten és el dels ocells de la peça d'Olivier Messiaen Saint François d'Assise.

Entra LAURA BUSH, amb un vestit jaqueta de color violeta, faldilla prisada i un llibre. Parla amb un dolç accent texà. Els nens no paren de victorejar-la. Ella s'està davant de la butaca. Fa un senyal als nens perquè s'aturin i seguin.)

ÀNGEL: Seieu, nens.

(S'asseuen.)

LAURA BUSH: Us estic molt agraïda, nens. Em sembla que mai a la vida no m'havien dispensat una rebuda tan bonica com aquesta. Sí, realment bonica, però... m'agradaria fer una pregunta.

ÀNGEL: No us n'estiguen.

LAURA BUSH: Normalment, quan em desplaço per assistir a un programa de lectura, i realment ho faig molt sovint, perquè m'encanta llegir per als nens, i conec molts nens, però... Bé, normalment els nens no solen portar...

ÀNGEL: No solen portar pijama, oi que no?

LAURA BUSH: Doncs, no! Van uniformats, això sí. O si a l'escola no es porta uniforme, van vestits... Bé, és clar que m'agrada veure'ls ben vestits, però de fet van vestit de totes maneres, però això sí, no els havia vist mai amb pijama. És francament entenedridor.

ÀNGEL: Senyora Bush, digueu-me: que és potser la primera vegada que llegiu a nens morts?

LAURA BUSH: Doncs em penso que sí! I ho he d'admetre, nens, estic força nerviosa. De fet, no havia conegut mai nens morts... Ni tampoc nens de l'Iraq. Heu de saber, nens, que abans de conèixer el meu marit vaig viatjar molt, arreu del món. Des que vam anar a viure a la Casa Blanca no he parat de viatjar, però a l'Iraq no hi he estat mai. De manera que sou els primers nens iraquians que conec i em sembleu molt bufons amb els vostres pijames. Em sap greu que estiguen morts, però de totes maneres, a tots els nens els agraden els llibres. Tots els nens poden aprendre a apreciar els llibres si se'ls llegeix. És per això que he vingut, per llegir-vos, per compartir amb vosaltres un dels meus llibres preferits, perquè quan els pares o qualsevol altre adult llegeixen a un nen, encara que es tracti d'un nen mort, el nen acabarà per estimar els llibres, i això és molt i molt important. *(A un dels nens.)* Com et vas morir, amor meu?

ÀNGEL: El 1999, un avió americà va llançar una bomba carregada amb tones de ciment damunt de la planta elèctrica del seu poble. Aquest nen, per culpa de les sancions, ja va néixer desnodrit. Els americans creien que la planta elèctrica que havia quedat destrossada per la bomba subministrava energia a una altra planta on suposadament s'elaboraven productes biotòxics. No hem sabut mai si això era cert. El que sí que sabem és que aquesta planta produïa energia per fer funcionar el sistema de purificació d'aigua del poble d'aquest nen. Aquest noieta patia de gastroenteritis i de diar-

rea gairebé crònica i no hi havia cap medicament a l'abast. El sistema de purificació d'aigua va deixar de funcionar. La seva mare li va donar un got d'aigua infectada amb un paràsit. Així va ser que aquest nen va morir deshidratat, primer defecant aigua, després sang, després aigua, terrible! Després només un rajolí. Tothom estava trist. No hi havia menjar. El nen va ser víctima d'uns espasmes tan forts que va acabar descargolant el llit. Va trigar tres dies a morir.

LAURA BUSH: Això és realment terrible.

ÀNGEL: Efectivament.

LAURA BUSH: Saddam Hussein és un home terrible.

ÀNGEL: Efectivament.

LAURA BUSH: (*Al nen.*) Amor meu, ho sento. De debò que ho sento. Quin món més terrible. Que puc seure?

ÀNGEL: Oh, i tant, si us plau...

(*S'asseu a la butaca.*)

LAURA BUSH: Què et puc dir? Com t'ho puc dir? No està bé que hagi hagut de morir perquè el teu país està governat per un home malvat que no para d'acumular armes de destrucció massiva. Però és així i tothom ho sap, i encara matarà molts altres nens arreu del món si ningú no l'atura. D'alguna manera, angelet, d'alguna manera va ser necessari que... Oh, quin *horror* haver de dir això..., però que tu

morissis va ser molt valuós. (*A l'ÀNGEL.*) El puc abraçar? És que m'agradaria...

ÀNGEL: Això no és possible, senyora Bush. Els nens no són... Bé, són incorporis, són com... ombres, o miratges, o somnis, es fa difícil d'explicar.

LAURA BUSH: I per què van en pijama?

ÀNGEL: Això us volia explicar. Al paradís, tots els nens morts porten pijama.

LAURA BUSH: Ah, sí? Sempre?

ÀNGEL: Pijama i pijama per tota l'eternitat; bé, i sabatilles i bar-nussos, també, és clar.

LAURA BUSH: Això és molt interessant. I per què?

ÀNGEL: Com tots els nens que porten pijama, resulta que estan enfadats perquè el dia ja s'ha acabat. Secretament, però, se senten segurs i reconfortats com tots els nens en pijama. Els nens que han estat assassinats, els que han mort d'una manera terrible, com per exemple aquesta nena... (*L'ÀNGEL assenyala una nena.*) Era l'any 1991 i aquesta nena es trobava en un refugi quan una bomba intel·ligent, pensant-se, erròniament, que havia topat amb l'obertura de ventilació d'una planta de producció d'armes nuclears, va infiltrar-se per l'obertura de ventilació del refugi. Hi van morir quatre-centes persones carbonitzades a una temperatura de 500 °C. La notícia va sortir a la CNN, potser fins i tot ho va veure?

LAURA BUSH: No! Oh, Déu meu! Sí que ho vaig veure, sí! Era tot verd! Com el fòsfor! Una presa de nit! D'això me'n recordo perfectament.

ÀNGEL: Damunt d'aquesta nena la massa sòlida es va convertir, paradoxalment, en gel i immediatament després, com si s'ofegués en un mar crispat, es va capgirar, i en un no res va ser morta. La seva família havia estat celebrant l'Eid! Els nens que moren de morts terribles tenen dret a un pijama especialment bonic. Si us plau, continueu. La senyora Bush us està explicant la raó per la qual sou morts. A més d'estar casada amb el president dels Estats Units, la senyora Bush és una dama intel·ligent, ha estat bibliotecària! Escolteu-la nens!

LAURA BUSH: (*Suament, intentant fer-se comprendre.*) Heu de saber que sense les sancions no hi haurà ningú que el pugui aturar. I potser fins i tot caldrà que hi hagi una guerra i molts altres nens iraquians, molts més, moriran. Oh, tressors, a ningú no li agrada això, *ningú no us volia morts!* Déu meu, de cap manera, quina mena de bèstia ho hauria volgut? No, això és un pecat terrible iestic convençuda que tots plegats haurem de pagar-ne el preu, jo i Bushie i... Bé, al meu marit li dic Bushie, no ho hauria de fer en públic, vaig prometre que no ho faria, però l'altre dia ell va fer broma dient que jo no prenia part en la campanya electoral perquè havia de quedar-me a Crawford fregant el porxo després de la pluja. Sí, és veritat nens, casa meva està molt i molt neta i, sí, també és veritat que jo mateixa frego el porxo, però de la manera com ho va dir sembla que jo em passi tot el dia amb els bigudins al cap! A més, Bushie és un nom

divertit per a un president, oi que sí? El president Bushie! Sense sancions i sense guerra, Saddam anirà fent fins que arribi a tenir prou poder per fer una cosa terrible a un altre país, als Estats Units o, bé, a qualsevol altre país. Abans ja va gasar els kurds! El que passa és que vosaltres us heu trobat enmig del foc, i això és...

No hi ha paraules per explicar el que és.

Sigui com sigui, un dia haurem de pagar per les vostres morts. Quan dic això, al meu marit no li agrada gens, perquè no forma part de la seva manera de ser, però de la meva sí, angelet, i tant. Jo sí que crec que hi ha culpables quan un nen mor, encara que la seva mort hagi estat per una causa justa, i tots nosaltres compartim la culpabilitat. Tot això ho explica aquest llibre tan bonic (*Ensenya el llibre.*). Tots compartim aquesta culpa, jo, Bushie i el Consell de Seguretat de les Nacions Unides. I vosaltres heu mort, i molts iraquians moren pels pecats del vostre líder, per culpa de la seva maldat. Hi ha gent que diu que ja els està bé, però això és venjatiu i indiscriminat; aquestes persones s'equivoquen. Van errades, això és tot. (*A l'ÀNGEL.*) Sap quants nens han mort a l'Iraq per culpa de les sancions i les bombes i tot plegat?

ÀNGEL: Les bombes, per descomptat no han parat des que es va acabar la Guerra del Golf, que en realitat no ha acabat mai.

LAURA BUSH: Però... sap quants nens?

ÀNGEL: Centenars de nens. Milers: 150.000 nens, 400.000 nens. Qui en duu el compte? Ningú. Molts, molts nens. ¿Quants

nens morts de resultes de les malalties ocasionades per les sancions, les apagades de llum i la pols d'urani radioactiu que emanen els míssils americans? Són gairebé 600.000 els nens que han mort. Molts i molts nens morts.

LAURA BUSH: Oh, Déu meu. Mirant-ho per la banda positiva, tots aquests nens morts i mira, com a mínim s'ha aconseguit mantenir una proporció estudiant-mestre molt baixa: de tres a un!

ÀNGEL: Estem convençuts que per assolir un ensenyament de qualitat s'ha de mantenir una proporció baixa estudiant-mestre.

LAURA BUSH: Hi estic totalment d'acord!

ÀNGEL: No obstant això, als Estats Units la proporció tendeix a ser molt alta.

LAURA BUSH: De mitjana, la proporció és de trenta a un o de quaranta a un. Massa alta. Sabeu? Vaig fer de mestra abans de casar-me amb en Bushie. Bé, de vegades també li dic Mico, per les orelles que té, ja m'enteneu. Estaria molt bé que el govern destinés diners per reduir el nombre d'estudiants per classe. Pels nens vius, vull dir. Però ja veieu angelets, amoretts, animetes... Tenen nom aquests nens?

ÀNGEL: Sí, és clar, però no us els puc dir.

LAURA BUSH: I per què no?

ÀNGEL: Això tampoc no us ho puc dir. Ho sento.

(Pausa breu.)

LAURA BUSH: Bé, d'acord. Sigui com sigui, nens, una escola gratuïta, amb classes de tres alumnes o fins i tot de vint alumnes, o escoles amb prou classes i amb prou pupitres ja seria fenomenal, oi? Però una de les lliçons que ens ensenya el meravellós llibre que avui us llegiré és que quan un accepta el pa gratis, o qualsevol altra cosa, l'ensenyament per exemple, quan s'accepten les coses gratuïtament el que passa és que es perd la llibertat. I la llibertat és el que és important i no pas les coses terrenals com el menjar. Ja sé que tu vas morir de fam, amor meu, però mira quin pijama més bonic que tens! Que m'enteneu el que vull dir?

ÀNGEL: Nens, enteneu el que la senyor Bush us vol dir?

(Els nens s'aixequen i responen, contents, però un cop més l'únic so que se sent és el dels ocells de Messiaen.)

ÀNGEL: Els agradeu molt, senyora Bush.

LAURA BUSH: I a mi m'agraden ells.

ÀNGEL: Quin llibre els llegireu?

LAURA BUSH: Bé, nens, es tracta del meu paràgraf preferit del meu llibre preferit. El llibre és una novel·la russa que es diu *Els germans Karamàzov*, i la part que més m'agrada duu el títol d'«El Gran Inquisidor». Bé, com que aquest llibre és una mica fort per als nens vius, el que faig normalment és llegir-los *L'erugeta llaminera*, però com que vosaltres es-

teu morts, m'he imaginat que teníeu una visió una mica més àmplia de les coses, així és que espero que us agradi. Em penso que us agradarà molt!

ÀNGEL: Qui és l'autor?

LAURA BUSH: Un cristià nacionalista rus i reaccionari, místic, epilèptic, jugador compulsiu, antisemític, i un geni, un geni total que es deia Fiódor Mikhàilovitx Dostoievski! Hi ha qui pensa que ha estat el més gran novel·lista de tots els temps, i jo hi estic d'acord, el més gran! A mi m'agrada molt, una mica és com si n'estigués enamorada. Em penso que ell i jo ens hauríem entès molt bé. Diuen que no era una persona gaire agradable, però ves per on jo crec que ell m'hauria captat, hauria vist el que sento, com sóc. Fiódor Mikhàilovitx Dostoievski era.... Bé, de vegades em penso que ha estat l'únic home que podria haver-me comprès, i hi ha moltes dones que pensen com jo, almenys a Texas. Li van trencar una espasa al cap, a Dostoievski, després el van lligar a un pal i li van fer creure que l'anaven a afusellar per traïdor, això li van fer moltes vegades, una broma pesada. Us imagineu, nens, quin horror, creure que et mataran i... i obres els ulls i encara ets viu! Viu! Quin horror! Ser encara viu! Si el meu marit hagués estat president en aquells temps, segur que Dostoievski no hauria sobreviscut. El meu marit fa executar tothom a qui li diuen que executi. Bé, més aviat hauria de dir tothom a qui el deixen que executi, Déu meu, *centenars de persones*. I voleu creure que mai no ha deixat d'anar a dormir a la mateixa hora de sempre? D'hora, mentre jo em quedo llegint i rellegint Dostoievski. No he vist que mai tingué un son agitat, mai! *Memòries*

del subsòl, Els endimoniats, L'idiota i ell que només fa (Imita un ronc profund i desagradable.) GRRRZZZZZZZZZZ.
Bé, és que va cansat.
Molt cansat.
Del gimnàs.

(Pausa breu. Ha perdut el fil dels pensaments.)

ÀNGEL: Senyora Bush?

LAURA BUSH: Bé, el que deia és que en aquest fragment d'*Els germans Karamàzov*, un intel·lectual ateu, Ivan, li recita al seu bon i bell germà petit, Alioixa, un poema que acaba d'escriure sobre Crist Nostre Senyor... Bé, m'imagino que no és pas el Vostre Senyor... Perquè vosaltres sou musulmans, oi?

ÀNGEL: Sí, ho són.

LAURA BUSH: Fantàstic! No hi ha res de dolent en el fet de ser musulmà, però aquesta història és cristiana, hi ha cap problema?

ÀNGEL: Nens?

(S'aixequen i responen. Música d'ocell.)

LAURA BUSH: Em prenc això com un senyal positiu. Al cap i a la fi és una història universal. Estic segura que ha estat traduïda a l'àrab, fins i tot al... Bé, al que ara parlen els nens... música d'ocell! L'Ivan de Dostoievski, arrogant com tots els intel·lectuals, i també ateu, perquè com la

majoria d'intel·lectuals ell també és ateu. Gairebé no n'hi ha cap que cregui en Déu, ni tan sols els que es pensen que són religiosos. Em fa l'efecte que com més intel·ligents més ateus, però no tinc res en contra d'ells, com tanta altra gent. Que quedi entre nosaltres, eh?, no feu que Lynne Cheney comenci a parlar, d'acord? Ni pensar-ho. Doncs, bé, Ivan li explica al seu germà aquesta història: Jesús ha tornat a la Terra, als carrers de Sevilla durant la Inquisició espanyola, i la primera cosa que fa és, em penso que això us semblarà molt interessant, la primera cosa que fa és ressuscitar una nena! Jesús li diu «Aixeca't» i la nena s'aixeca del fèretre amb un ram de roses blanques a les mans. En aquell moment passa per allà el Gran Inquisidor, un bisbe catòlic de noranta anys, i veu el miracle i fa arrestar Jesús i el fa tancar en una cel·la fosca i bruta plena de palla podrida i de ratolins i aleshores el Gran Inquisidor li diu: «Sé qui ets» i és que tothom reconeix Jesús, tothom sap qui és. «Sé qui ets i ordenaré que et cremi públicament quan es faci de dia, tal i com he fet cremar centenars de persones abans, i t'asseguro que això no em farà perdre el son». Que bon cristià que era, oi?

El que descobrireu, si esteu atents, és que el Gran Inquisidor és de fet un vell descregut que ha abandonat Déu i l'ha canviat pel diable, a qui anomena «l'Esperit Temut». Però sigui quin sigui el nom que li posis, és el diable, i no sabeu pas com ell i la seva església, és a dir els catòlics... I aquesta és una altra raó per la qual no puc llegir aquest llibre als nens vius americans, perquè els catòlics són molt susceptibles! L'Església catòlica vol esmenar els errors que el Gran Inquisidor diu que Jesús va cometre quan va

retornar per primera vegada. El que vol la gent, però, és pa! No els interessa ni Déu ni la llibertat, el que volen és pa! Deslliurar-se d'una vegada de ser lliures i que les coses siguin uniformes, universals, que tothom sigui igual! Això és el que diu el Gran Inquisidor. Jesús volia que la gent fos lliure, li diu el Gran Inquisidor a Jesús, però la gent no sap què fer amb la llibertat, de manera que l'Església, i no només l'Església sinó tota mena de totalitarismes que al llarg de la història han esclavitzat la gent, els alimenta i els diu què han de fer. Això és el que el Gran Inquisidor ofereix, alliberar-se de la llibertat! I li diu a Jesús que ell i els seus col·legues totalitaris, que ell i les seves institucions governamentals, construïran un món on milions i milions de persones seran esclaus ben alimentats i feliços. Fins i tot se'ls permetrà pecar una mica, perquè encara estiguin més satisfets de ser esclaus. Allà on Crist només aconseguiria un plegat de seguidors i encara d'entre ells només uns quants serien prou forts per ser realment lliures i seguir Jesús, el Gran Inquisidor, en canvi, seria capaç de dirigir milions d'esclaus feliços, orgullosos de dir-se cristians!

I com que era un gran escriptor i això és una peça d'alta literatura, la lectura de vegades, amb tots aquests «vós» i «llurs» com en la Bíblia, i a mesura que vas escoltant la immensa i poderosa veu que Fiódor Mikhàilovitx Dostoievski va donar al Gran Inquisidor, de vegades... Tot i saber que l'Inquisidor és el dolent i Crist l'heroi... Crist no diu res. Em passa que, de vegades, quan llegeixo aquesta escena, de vegades se me'n va la vista i m'oblido de qui és el dolent i de qui és l'heroi i dic: «Molt bé, Gran

Inquisidor. ÉS QUE POTSER SERIA TAN TERRIBLE ALIMENTAR LA GENT? REALMENT VAL LA PENA FER PASSAR GANA ALS NENS PERQUÈ PUGUIN ANAR EN PIJAMA QUAN SIGUIN AL CEL?».

I com que es tracta de gran literatura, literatura de primera categoria, i no d'un article de revista, de vegades la vista no para d'ensopegar amb totes aquestes paraules rebuscades, i de sobte no estàs d'acord amb l'Inquisidor, veus que s'ha tornat malvat i que no para de parlar, però tot d'una t'adones que alguna cosa ha passat i que no és la gent que tu pensaves que eren uns malvats totalitaris els que són realment malvats i que són els col·legues de l'Inquisidor i, bé, el mateix diable! Aleshores et dius, a veure, pensem una mica, no et sembla que el Gran Inquisidor s'està començant a assemblar a (*En veu baixa.*) John Ashcroft (*Fa una violenta esgarripança.*)...? Si-nis-tre! Aleshores et perds i ja no saps qui és qui, i com més rumies més confús ho veus tot i l'explicació es fon com la gent cremada a 500 °C, i tot el que veus és sofriment, sofriment i més sofriment. Ja no es tracta d'idees, només de pur i simple SOFRIMENT, i...

I jo ho sé perquè jo també he sofert. Siguem sincers, el Gran Inquisidor tenia raó. Escollir entre el que és bo i el que és dolent és dur, massa dur, és dur saber que tot depèn de tu. *I tu sempre saps quan has traït Déu.* Saps quan has begut i quan has fumat i quan has odiat els teus semblants o els teus fills i fas una coseta de no res com tothom fa i a ningú no li passa res, i resulta que a tu et toca el rebre, fantàstic! Ni tots els perfums d'Aràbia poden netejar la

sang de les vostres pobres manetes. A qui li importa que tothom cometi errors? A Déu no li importa. La veritat és que un està COMDEMNAT per sempre! Només una persona *merdosa*, i perdoneu la paraula, només una persona realment merdosa, merdosa fins a no poder més, tant que en realitat no es pot considerar una persona, sinó un animal, només una persona així és capaç de perdonar-se a si mateixa per...

La mort d'infants.

Però els que no som d'aquesta manera, mereixem ser castigats.

Això entre nosaltres.

Fiódor Mikhàilkovitx Dostoievski sabia tot això, ell no era com el primmirat del comte Tolstoi, no. Dostoievski comparteix amb tots nosaltres la misèria, amb la boca plena d'escuma i la llengua encarcerada, encarcerada i dilatada, estimat Fiódor Mikhàilkovitx, amb l'olor de cigar encastada a l'abric de llana grollera i amb l'olor fètida del seu alè d'epilèptic. De vegades, quan... quan he de passar pel rosari de ser tocada per ell, l'Esperit Temut amb disfressa nova. Quan em posa les mans al damunt em dic a mi mateixa: Laura Welch, qui et toca no és l'Esperit Temut, és l'estimat Fiódor Mikhàilkovitx Dostoievski *i se m'apropa amb els seus llavis bigotuts i em xiuxiueja: «Pecadora!»*. Ell és l'únic que sap el significat d'aquesta paraula: PECADORA! *M'agraden els nens, m'agraden molt! 600.000 dieu! Déu meu. D'aquí a un any en quina mena d'infern em despertaré?* Quan era petita, jo era dels demòcrates. Aquest és el poder de la literatura! Mentre em fa perdre la raó no para de plorar. «Mai seré casta si no és que em violes». I perdo

el món de vista, i és com quan em poso a rentar una olla que ha quedat negra.

(Ho demostra: assalt salvatge amb un fregall d'alumini contra una gran paella bruta i greixosa, en una mà la paella com si fos un cargol, i l'altre braç movent-se com un pistó; gemecs i llàgrimes.)

Els nens se la queden mirant.

LAURA BUSH *finalment es desmunta.*

Pausa breu.)

ÀNGEL: Senyora Bush?

LAURA BUSH: Nens, podeu fer aquell so d'ocell?

(S'aixequen i fan el so. Ella els escolta.)

LAURA BUSH: Molt bé! Gràcies, nens, sou magnífics. Ara mateix començaré a llegir-vos la història. Els puc fer un petó abans?

(L'ÀNGEL s'ho rumia.)

ÀNGEL: Endavant.

LAURA BUSH: Gràcies.

Al final d'«El Gran Inquisidor», Crist li besa els llavis a l'Inquisidor i el deixa anar. Fiódor Mikhàilkovitx Dostoiévski ho deixa passar sense fer cap comentari. D'això, en diem ambigüitat. És potser com el bes de Judes? O un bes d'aprovació? Potser de perdó? O de passió sexual? Quan

acabem, potser m'ho podreu dir amb aquesta música d'ocells tan meravellosa que feu.

(S'aixeca, va cap als nens, els fa un petó al front a cadascun, torna a la butaca, agafa el llibre. Té la mirada baixa, obre el llibre, i després alça la mirada.)

LAURA BUSH: Gràcies, nens. El bes resplendeix en el meu cor. Això és d'*Els germans Karamàzov*:

(Llegeix.)

«En la Seva infinita gràcia, Ell va retornar, ara fa quinze segles, entre els homes, sota forma humana i va caminar entre ells durant tres anys.»

De fet, ara que hi penso, això ho diu Ivan referint-se al Gran Inquisidor.

(Troba la pàgina.)

Ja ho he trobat: «El bes resplendeix en el meu cor. Però l'ancià es va mantenir fidel a les seves idees».

(Tanca el llibre. Sembla atordida. Somriu als nens. Els nens li somriuen.)

LAURA BUSH: El bes resplendeix en el meu cor.

Però.

Em mantinc fidel a les meves idees.

(Fi de l'escena.)